Година IV. Самоковъ, Януарий 1925 год. Брой 5.

РИЛСКИ ШЕПОТ

ОРГАНЪ НА УЧАЩИТѢ СЕ ПРИ АМЕРИКАНСКИТѢ ГИМНАЗИИ — САМОКОВЪ

Главенъ Редакторъ
Иванъ Добровски

РЕДАКЦИОНЕНЪ КОМИТЕТЪ
Виктория Цакова, Цв. Данчева, Люб. Илиева, Лили Зафирова, Василъ Начевъ, Боянъ Чукановъ, Никола Миловъ.

Администраторъ
Иванъ Димитровъ

Годишно течение десеть броя — Абонаментъ 30 лева — Излиза месечно.

Осмокласникъ

УЧИТЕЛЬ И УЧЕНИКЪ

Историческитѣ събития въ А. С. В. напоследъкъ поставиха на изпитание хубавитѣ отношения, които всѣкога трѣбва да сжществуватъ между учители и ученици. Това си има своитѣ причини, но тукъ не ми е цельта да ги разглеждамъ, а просто да поднеса на вниманието на читателитѣ на „Р. Ш.", както и на всички г. г. учители и на ученицитѣ отъ А. С. В. нѣкои мисли, които преживѣнитѣ недавна събития налагатъ на ученическиятъ умъ.

*

Училището е единъ институтъ, въ който се приготвятъ младежи и отъ двата пола, отъ най-млада възрастъ до тѣхната зрѣлость, за трудната работа на живота. Два сж главнитѣ елементи въ изпълнение предназначението на тоя институтъ: учительтъ и ученикътъ. Ако не бѣше учительтъ, училището би престанало да сжществува като такъвъ институтъ. Ако не бѣше ученикътъ, учительтъ не би ималъ какво да върши въ училището. Ето защо въ хармоничното комбиниране на сътношенията между тия два елемента се обуславя raison d'être-а на днешното училище.

Какви сж тия сътношения?

Учительтъ е лице, специално подготвено въ тази область на научнитѣ знания, която борави изключително съ възпитанието. Учительтъ е *възпитатель* въ сжщинската смисъль на думата. За да може най-добре да върши своята работа, той трѣбва да е въоржженъ съ необходимитѣ знания, които за учителя сж само средство на възпитанието. Оттукъ основната задача на учителя е да създаде здравъ характеръ у ученика, като поправя всички недостатъци въ това отношение и напжтва последния да върви по единъ правиленъ пжть на развитие. Като възпитатель той е отговоренъ не само предъ родителитѣ на ученика, но и предъ обществото, което се състои отъ личности съ качества лоши или добри въ зависимость отъ това, какъ си е изпълнилъ дългътъ учителя. Така учительтъ се явява и общественикъ въ известенъ смисъль на думата. Като такъвъ той се явява носитель на борбитѣ на идеитѣ въ политическото и културно полета въ епохата, въ която той живѣе. Неговитѣ политически и общокултурни възгледи влияятъ и върху начина и успѣха на преподаването и колкото по-културенъ е той, толкова по-добре ще изпълни своето предназначение.

Отъ друга страна имаме ученикътъ. Неопитенъ, като всѣки младежъ, буенъ, понѣкога безъ много добро домашно възпитание (поне такава е българската действителность), съсъ силенъ стремежъ къмъ знания, високо идеалистична душа и великодушно сърдце. За него сж чужди несгодитѣ, страданията и неволитѣ на живота и често пжти не вижда повече отъ това, което е предъ очитѣ му. Той се нуждае отъ помощьта на

по-възрастно лице, съ опитность въ живота, лице, което може да удовлетвори неговата жажда къмъ повече знания и което може да му помогне да изгради добре своя характеръ. Въ случая, това лице е учительтъ.

Така учительтъ и ученикътъ се явяватъ взаимно допълняющи се величини въ изграждането величествената сграда на духовния и въобще културенъ животъ на човѣчеството. И учительтъ и ученикътъ по доброволно съгласие сж дошли въ контактъ помежду си. Работата, която върши учителя къмъ ученика, е една отъ най-благородните: той следи стжпка по стжпка всестранното развитие на ученика, открива способностите му и ги изсърдчава; посочва кривите му навици и ги критикува, така той ги премахва и посочва добри такива, които установени здраво, му спомагатъ да си изгради здравъ характеръ, залогъ за добъръ бждащъ гражданинъ и човѣкъ. Отъ учительтъ ученикътъ узнава за действителния животъ, животътъ извънъ училищните сгради, който е трънливъ и труденъ. Отъ учителя той узнава за състоянието на нѣщата и за идеите, които господствуватъ въ обществото, въ съвременната му епоха. Отъ учителя той получава първите подтици къмъ обществена дейность. Отъ учителя той се учи, какъ да се бори въ живота.

Отъ казаното до тукъ става явно, какво по същество отношенията между учитель и ученикъ, като отношения между човѣкъ и човѣкъ, сж едни отъ най-идеалните. Отъ една страна ученикътъ дължи на своя учитель благодарность за всичко, което той върши за него, защото работата на учителя не подлежи на парична оценка; не сж паритѣ, които напълно възнаграждаватъ трудътъ му: учительтъ е човѣкъ, който като насъ се е трудилъ на младини и въ успѣха му като учитель той винаги плодоветѣ на труда си, което чувство удовлетворява до известна степень безкрайния въпросъ на битието и прави днитѣ му по-щастливи. Така, отъ друга страна, учительтъ намира въ работата си удовлетворение на стремежътъ на своя духъ къмъ творчество.

Но грубата действителность говори другояче. Често пжти ученика гледа на учителя си не съ този възгледъ. Той счита учителя си стражарь, поставенъ да му забранява да върши това или онова, поради което недоволството, така силно развито въ юношеската възрасть, се излива върху учителя подъ разни форми, които отричатъ идеалното въ отношенията между учитель и ученикъ. Това обстоятелство е създало различните теории въ педагогията, които слушаме често да се изразяватъ отъ устата на учителя по следния начинъ: „За васъ трѣбва единъ казашки ботушъ и нищо повече!" За да гледа ученикътъ така на своя учитель, има две причини: 1-во недостатъчно възпитание, което често се нарича „домашно", за което трѣбва да винимъ историята и днешното общество и 2-ро схващанията на нѣкои учители, какво отношенията между учитель и ученикъ трѣбва да почиватъ изключително върху принципа на насилието.

Принципътъ, какво човѣкъ е лошъ по природа и за да се поправи трѣбва да се употрѣби насилие върху него, за днешния нѣкъ е единъ голѣмъ абсурдъ. Днесъ, когато „слабата" жена издига гордо чело срещу потиснитѣ си права и занемарените такива на детето, нейната рожба; днесъ, когато високо се издига гласъ противъ насилието и злоупотрѣблението надъ животнитѣ, да се поддържа това е смѣшно. Но все пакъ, има учители, които казватъ, че учительтъ може да си играе съ ученика, както си иска, безъ да се страхува, че ще бжде наказанъ, защото законитѣ сж на негова страна, а законъ, който да защищава ученика нѣмало. Какъ странно звучи това! Но това е днешното общество.

Това, обаче, тъй не трѣбва да продължава. Ако учителитѣ на днешното общество не се замислятъ за правата на ученика, то ний, ученицитѣ, ще работимъ за правата си, защото ние сме утрешния день, утрешното общество, утрешнитѣ учители! Обаче, нека се разберемъ: ние не искаме нищо повече, отъ това, а именно, отношенията между учитель и ученикъ да текатъ по своя естественъ пжть. А естествения пжть на тѣзи отношения не може да бжде другъ, освенъ пжтъть на ненасилието, пжтъть или принципътъ на любовьта. Ученичеството е достатъчно назрѣло, за да поеме на плещитѣ си борбата за възтържествуването на тоя принципъ. Гаранции за това сж борбитѣ, които ученичеството по цѣлия свѣтъ води въ областъта на възпитанието.

За A. S. B. 27 декември 1924 г. е дата, въ която ученичеството тукъ срещна лице съ лице борбата между принципа на насилието и принципа на любовьта. И последния се наложи мимо волята на учители и ученици. Тоя фактъ е единъ исторически феноменъ не само за A. S. B., но и за училищното дѣло изобщо.

Новото време иска и ново училище, нови отношения между учитель и ученикъ, отношения основани върху принципа на ненасилието — на любовьта!

Всѣка идея има и своитѣ борци-герои. Готови ли сж ученицитѣ да извършатъ единъ героиченъ подвигъ?

Бор. Димитровъ

IN MEMORIAM

Половина година, вече завършена, ни дѣли отъ тихата смъртъ на Цвѣтко Поповъ. Въпрѣки, че неговия духъ все още гали съсъ своитѣ бѣли спомени душата на многина близки негови приживе приятели, чувствува се, че неговата паметъ начена да бледнѣе, да се губи и тъне подъ „сивата липла на забравата."

Днесъ ние си спомняме съ признателна тжга паметьта на Цвѣтко, онзи тъменъ, бледенъ и приведенъ приятель, носещъ въ себе си музиката и болнитѣ цвѣтя на единъ страненъ миръ и таещъ въ плача на очитѣ си трагизма на единъ необятенъ свѣтъ.

Неговия кратъкъ животъ е нераздѣлно свързанъ съ единичкото духовно достояние за насъ отъ него, неговата искрена, ценна художествена поезия. Въ нея ние намираме сжщата мжка, тжга, терзания и борби, които разнъваха на кръстъ и измѫчваха неговата душа. Цвѣтко рисуваше тъй чудно, че ние бивахме много пжти завладѣвани и намирахме отзвукъ на всичко негово въ далечинитѣ въ самитѣ насъ. Художествено надържанитѣ (може да се каже непълно!), печатани въ Р. Ш., творения ни се налагаха. То биваше винаги праздникъ за нѣкои, когато слушахме неговия болезнено глухъ гласъ да звучи на нѣкое дружествено упражнение нѣкое ново негово творение. Ние се претапяхме въ „Съпната Балада", заспивахме въ скутитѣ на „Малина", тръпнѣхме подъ розовитѣ вопли на златокждрия юношъ, поелъ далеченъ пжть и жаркитѣ лжчи на огненото слънце въ „Слънчеви пѣсни", болнитѣ листа на ранна есень въ „Живота е сънь" падаха жълти, червени, жълточервени и кафяви листа върху единъ тѣсенъ гробъ (подобно този въ Chanson d'antomne на Rimsky-Korsakov). А когато се опивахме отъ вълшебния нектаръ на неговия звънъкъ музикаленъ стихъ, отъ нѣжнитѣ изповѣди на неговата душа, отъ дивнитѣ приказки и пѣсни, въ които трептѣше една черна прокоба или отъ мъничкитѣ имъ пріеми, всичкитѣ варианти на неговата любовь къмъ единъ несретникъ-бохема — сжщия Grecsha—и къмъ една жена, която той самъ си бѣ създалъ въ своята богата фантазия и чийто символиченъ образъ той бѣ намѣрилъ, ние се забравяхме, потъвахме въ блѣна за детето съ меки кадифени коси и се вживѣвахме въ чара на неговия мотивъ. А той бѣше белѣзанъ съ мжката на страданието и самотата.

Оставяйки настрана литературнитѣ влияния на нѣкои негови любими поети, отразени главно въ драматическитѣ му сънища и картини, като се абстрахираме отъ нѣкои технически дефекти и недостатъци въ творенията му, днесъ ние не можемъ да не изтъкнемъ преди всичко силата на поетическото му вдъхновение, многогласието на едно вжтрешно богатство, което той таеше въ своята Светия Светихъ, артистичността и умението при разработване мотивитѣ, които не се губятъ при грижата за нѣкои сравнения, дума или при търсене формата на замисленото творение, както това става съсъ слабодаруванитѣ пишущи. Не можемъ да забравимъ дълбочината на преживѣването му, силнитѣ му лирически концепции, майсторски доловяни спонтанитѣ психологически черти на мотива, тънкия му жестъ за художественостьта, плавния незамѣсленъ ритъмъ, звучащъ въ всѣка творба, защото безъ уясняване тѣзи нюанси и детайли ние ще накърнимъ цѣлостьта си представа за Цвѣтко.

Той бѣше доловилъ една тиха нотка, която постоянно трептѣше дълбоко нѣкждe въ него, той бѣше предвидѣлъ своя злополученъ край и ужасенъ трѫпнѣше отъ мисъльта „моя горъкъ день залѣзва, на западъ клони който слънце," любимата му мисъль, казана отъ многина преди него; буря или любовна пѣсень се чуствуваше въ пѣсеньта къмъ неговия финалъ, който не се забави.

Непогрѣшимо вѣрната му интуиция предричаше края, дълбоко нѣкждe въ него се ронѣше гранита на неговия животъ.

Цвѣтко дойде тихъ и свѣтълъ, за да премине съ вѣрата и участьта на пророкъ, който нѣмаше да зарине ясното си прекурено отъ слънцето на живота чело въ калъта на всекидневния животъ, а цѣше, вѣренъ на своя индивидуалитетъ, да тръгне по нови пжтища и цѣше да даде истинско съчетание на поетъ и личность. Това се усѣщаше още въ първитѣ тактове на неговата прелюдия и е безсъмнено правдоподобно, защото той вдълба името си въ плочата на мисъльта, откърмена въ Американскитѣ гимназии, тъй рано, още въ недоживѣнатa си пролѣть.

И нѣкога (о, колко скжпо е това „нѣкога!"), когато ние препрочитаме или си спомняме страницитѣ на Р. Ш. — тѣсния хоризонтъ на Цвѣтковия талантъ, — дето Цвѣтко бѣше ритъма и пулса, ние отново ще се унасяме въ чара на творенията му: спомени отъ тиха скърбь, че живота му е миналъ като мистична легенда, ще се пренасяме въ музиката имъ, която опива и раз-

по-възрастно лице, съ опитность въ живота, лице, което може да удовлетвори неговата жажда къмъ повече знания и което може да му помогне да изгради добре своя характеръ. Въ случая, това лице е учительтъ.

Така учительтъ и ученикътъ се явяватъ взаимно допълняющи се величини въ изграждането величествената сграда на духовния и въобще културенъ животъ на човѣчеството. И учительтъ и ученикътъ по доброволно съгласие сж дошли въ контактъ помежду си. Работата, която върши учителя къмъ ученика, е една отъ най-благороднитѣ: той следи стжпка по стжпка всестранното развитие на ученика, открива способноститѣ му и ги насърдчава; посочва кривитѣ му навици и ги критикува, така той ги премахва и посочва добри такива, които установени здраво, му спомагатъ да си изгради здравъ характеръ, залогъ за добъръ бждащъ гражданинъ и човѣкъ. Отъ учительтъ ученикътъ узнава за действителния животъ, животътъ извънъ училищнитѣ сгради, който е трънливъ и труденъ. Отъ учителя той узнава за състоянието на нѣщата и за идеитѣ, които господствуватъ въ обществото, въ съвременната му епоха. Отъ учителя той получава първитѣ подтици къмъ обществена дейность. Отъ учителя той се учи, какъ да се бори въ живота.

Отъ казаното до тукъ става явно, какво по същество отношенията между учитель и ученикъ, като отношения между човѣкъ и човѣкъ, сж едни отъ най-идеалнитѣ. Отъ една страна ученикътъ дължи на своя учитель благодарность за всичко, което той върши за него, защото работата на учителя не подлежи на парична оценка; не сж паритѣ, които напълно възнаграждаватъ трудътъ му: учительтъ е човѣкъ, който като насъ се е трудилъ на младини и въ успѣха му като учитель той винага плодоветѣ на труда си, което чувство удовлетворява до известна степень безкрайния въпросъ на битието и прави днитѣ му по-щастливи. Така, отъ друга страна, учительтъ намира въ работата си удовлетворение на стремежътъ на своя духъ къмъ творчество.

Но грубата действителность говори другояче. Често пѫти ученика гледа на учителя си не съ този възгледъ. Той счита учителя си стражарь, поставенъ да му забранява да върши това или онова, поради което недоволството, така силно развито въ юношеската възрасть, се излива върху учителя подъ разни форми, които отричатъ идеалното въ отношенията между учитель и ученикъ. Това обстоятелство е създало различнитѣ теории въ педагогията, които слушаме често да се изразяватъ отъ устата на учителя по следния начинъ: „За васъ трѣбва единъ казашки ботушъ и нищо повече!“ За да гледа ученикътъ така на своя учитель, има две причини: 1-во недостатъчно възпитание, което често се нарича „домашно“, за което трѣбва да винимъ историята и днешното общество и 2-ро схващанията на нѣкои учители, какво отношенията между учитель и ученикъ трѣбва да почиватъ изключително върху принципа на насилието.

Принципътъ, какво човѣкъ е лошъ по природа и за да се поправи трѣбва да се употрѣби насилие върху него, за днешния вѣкъ е единъ голѣмъ абсурдъ. Днесъ, когато „слабата“ жена издига гордо чело срещу погазенитѣ си права и занемаренитѣ такива на детето, нейната рожба; днесъ, когато високо се издига гласъ противъ насилието и злоупотрѣбението надъ животнитѣ, да се поддържа това е смѣшно. Но все пакъ, има учители, които казватъ, че учительтъ може да си играе съ ученика, както си иска, безъ да се страхува, че ще бжде наказанъ, защото законитѣ сж на негова страна, а законъ, който да защищава ученика нѣмало. Какъ странно звучи това! Но това е днешното общество.

Това, обаче, тъй не трѣбва да продължава. Ако учителитѣ на днешното общество не се замислятъ за правата на ученика, то пай, ученицитѣ, ще работимъ за правата си, защото ние сме утрешния день, утрешното общество, утрешнитѣ учители! Обаче, нека се разберемъ: ние не писаме нищо повече, отъ това, а именно, отношенията между учитель и ученикъ да текатъ по своя естественъ пѫть. А естествения пѫть на тѣзи отношения не може да бжде другъ, освенъ пѫтьтъ на ненасилието, пѫтьтъ или принципътъ на любовьта. Ученичеството е достатъчно назрѣло, за да поеме на плещитѣ си борбата за възтържествуването на тоя принципъ. Гаранции за това сж борбитѣ, които ученичеството по цѣлия свѣтъ води въ областьта на въздържанието.

За A. S. B. 27 декември 1924 г. е дата, въ която ученичеството тукъ срещна лице съ лице борбата между принципа на насилието и принципа на любовьта. И последния се наложи мимо волята на учители и ученици. Тоя фактъ е единъ исторически феноменъ не само за A. S. B., но и за училищното дѣло изобщо.

Новото време иска и ново училище, нови отношения между учитель и ученикъ, отношения основани върху принципа на ненасилието — на любовьта!

Всѣка идея има и свойтѣ борци-герои. Готови ли сж ученицитѣ да извършатъ единъ героиченъ подвигъ?

Вор. Димитровъ

IN MEMORIAM

Половина година, вече завършена, ни дѣли отъ тихата смъртъ на Цвѣтко Поповъ. Въпрѣки, че неговия духъ все още гали съсъ своитѣ бѣли спомени душата на мнозина близки негови приживе приятели, чувствува се, че неговата паметъ начева да бледнѣе, да се губи и тъне подъ „сивата лилла на забравата“.

Днесъ ние си спомняме съ признателна тѫга паметьта на Цвѣтко, оня тъменъ, бледенъ и приведенъ приятель, посещ. въ себе си музиката и болнитѣ цвѣтя на единъ странен миръ и таещъ въ плача на очитѣ си трагизма на единъ необятенъ свѣтъ.

Неговия кратъкъ животъ е нераздѣлно свързанъ съ единичкото духовно достояние за насъ отъ него, неговата искрена, ценна художествена поезия. Въ нея ние намираме сѫщата мжка, тѫга, терзания и борби, които разнѣсваха на кръсть и измѫчваха неговата душа. Цвѣтко рисуваше тъй чудно, че ние бивахме много пѫти запладѣвани и намирахме отзвукъ на всичко негово въ далечинитѣ въ самитѣ насъ. Художествено издържанитѣ (може да се каже пепълно!), печатани въ Р. Ш., творения ни се налагаха. То биваше винаги праздникъ за нѣкои, когато слушахме неговия болезнено глухъ гласъ да звучи на нѣкое дружествено упражнение нѣкое ново негово творенно. Ние се претапяхме въ „Сънната Балада“, заспивахме въ скутитѣ на „Малина“, тръпнѣхме подъ розовитѣ вопли на златокждрия юноша, поелъ далеченъ пѫть и жаркитѣ лъчи на огненото слънце въ „Слънчеви пѣсни“, болнитѣ листа на ранна есень въ „Живота е сънь“ падаха жълти, червени, жълточервени и кафяви листа върху единъ тѣсенъ гробъ (подобно този въ Chanson d'antomne на Rimsky-Korsakov). А когато се опивахме отъ вълшебнитѣ нектаръ на неговия звънъкъ музикаленъ стихъ, отъ нѣжнитѣ изповѣди на неговата душа, отъ дивнитѣ приказки и пѣсни, въ които трептѣше една черна прокоба или отъ мѫничкитѣ имъ приеми, всичкитѣ варианти на неговата любовь къмъ единъ несретникъ-бохема — сжщия Greesha—и къмъ една жена, която той самъ си бѣ създалъ въ своята богата фантазия и чийто символиченъ образъ той бѣ намѣрилъ, ние се забравяхме, потъвахме въ блѣна за детето съ меки кадифени коси и се вживѣвахме въ чара на неговия мотивъ. А той бѣше белѣзанъ съ мжката на страданието и самотата.

Оставяйки настрана литературнитѣ влияния на нѣкои негови любими поети, отразени главно въ драматическитѣ му сънища и картини, като се абстрахираме отъ нѣкои технически дефекти и недостатъци въ творенията му, днесъ ние не можемъ да не изтъкнемъ преди всичко силата на поетическото му вдъхновение, многогласието на едно вжтрешно богатство, което той таеше въ своята Светая Светихъ, артистичността и умението при разработване мотивитѣ, които не се губятъ при грижата за нѣкои сравнения, дума или при търсене формата на замисленото творение, както това става съсъ слабодарованитѣ пишущи. Не можемъ да забравимъ дълбочината на преживѣването му, силнитѣ му лирически концепции, майсторски долавяни спонтанитѣ психологически черти на мотива, тънкия му жестъ за художественостьта, плавния незамъгленъ ритъмъ, звучащъ въ всѣка творба, защото безъ увеняване тѣзи нюанси и детайли ние ще накърнимъ цѣлостната си представа за Цвѣтко.

Той бѣше доловилъ една тиха нотка, която постоянно трептѣше дълбоко нѣкжде въ него, той бѣше предвидѣлъ своя злополученъ край и ужасенъ тръпнѣше отъ мисъльта „моя горъкъ день залѣзва, на западъ клони мойто слънце,“ любимата му мисъль, казана отъ мнозина преди него; буря или любовна пѣсень се чуствуваше въ пѣсеньта къмъ неговия финалъ, който не се забави.

Непогрѣшимо вѣрната му интуиция предричаше края, дълбоко нѣкжде въ него се ронѣше гранита на неговия животъ.

Цвѣтко дойде тихъ и свѣтълъ, за да премине съ вѣрата и участта на пророкъ, който нѣмаше да зарине ясното си прежурено отъ слънцето на живота чело въ калта на всекидневния животъ, а цѣше, вѣренъ на своя индивидуалитетъ, да тръгне по нови пѫтища и цѣше да даде истинско съчетание на поетъ и личность. Това се усѣщаше още въ първитѣ тактове на неговата прелюдия и е безсъмнено правдоподобно, защото той вдълба името си въ плочата на мисъльта, откърмена въ Американскитѣ гимназии, тъй рано, още въ недоживѣната си пролѣть.

И нѣкога (о, колко скжпо е това „нѣкога!“), когато ние препрочитаме или си спомняме страницитѣ на Р. Ш. — тѣсния хоризонтъ на Цвѣтковия талантъ, — дето Цвѣтко бѣше ритъма и пулса, ние отново ще се унасяме въ чара на творенията му: спомени отъ тиха скърбь, че живота му е миналъ като мистична легенда, ще се претопяме въ музиката имъ, която опива и раз-

нѣжва сърцата, ние ще се унасяме въвъ финната приказка на едно далечно минало. Тогава ние ще се чувствуваме като въ храмъ, ще мълчимъ, а нѣкои ще заплачатъ въ душата си за него. Тогава едва ние ще разберемъ всичкото това, което е казано по-горе. И ще си припомнимъ чара на великолепния спосъ на неговия почти необикновенъ животъ, който завърши съсъ една тиха елегия, забулена съ вуала на тѣлесна немощь и затъмнение на свѣтлата му душа.

Цвѣтко бѣ цѣлунатъ по безкръвнитѣ си устни отъ неизбѣжната спътница на хората и отъ тази неземна цѣлувка въ неговитѣ сърди цѣфна кървавоалецъ макъ. Дълбоко въ него се загърчи неговата душа, която бѣ пожълтѣла и следъ нѣколко дни на спокойна и бледа самота, успокоение и предсмъртна тъга, опитъ отъ девствения мирисъ на свежи цвѣтя и отровенъ отъ финния имъ парфюмъ той умрѣ.

Въ едно златно утро художника на единъ приказенъ, непознатъ миръ отмина, като съсъ запрѣлото му сърце потънаха много недопѣти пѣсни и следъ него се проточиха лентитѣ на многото спомени, разцъфнали като бледи анемони и иммортели въ запустѣващата градина на неговата казнь.

Берковица, 1924 г.

Упражнение за пожаръ въ централното здание на Мѫжкото училище.

Бръкгланинъ

ПОГИВАНЕ НА ЗАПАДНО-ЕВРОПЕЙСКАТА КУЛТУРА

(Резюме на сказката, държана отъ Д-ръ Гаврийски на 17. I. 1925.)

Това е проблема, която вълнува днесъ цѣлия мислящъ свѣтъ. Подигната е въ връзка съ труда на Шпенглеръ, излезналъ отъ печатъ въ 1922 год.

Първиятъ отъ писателитѣ, който се е занималъ съ тоя въпросъ, е билъ Русо. На конкурса въ женевската академия на науките той излиза съсъ знаменития си трудъ, въ който доказва, че интелектуалната европейска култура се развива за смѣтка на морала и идеализъма. Зап.-европейската култура поощрява развитието на разума, но пренебрѣгва волята. И Русо ни вика да се повърнемъ назадъ къмъ природата и да напустнемъ съвременната култура, която ни води къмъ погибель.

Следъ Русо д-ръ Гаврийски се обръща къмъ игнорираните отъ зап.-европейскитѣ мислители, славянофилитѣ — братя Аксакови и Достоевски. Тѣ характеризиратъ зап.-европейската цивилизация като *безбожна*, само материална, и *безбожна*, понеже западнициті нѣматъ стремление за контактъ съ вселената. Това споредъ тѣхъ имать само славянитѣ.

И Марксъ борави съ тази проблема. Въпрѣки, че той не отрича сжщината на зап.-европейската култура, все пакъ твърди, че съвременния строй води къмъ катастрофа. Той вижда спасение само въ пролетарската култура.

Ницше характеризира зап.-европейската цивилизация като *безволна* и *безлична*. Съвременната култура води къмъ безволие и следователно, къмъ израждане, понеже иска да подчини личността на волята на множеството. А Ницше е проповѣдникъ на силния човѣкъ.

Последниятъ и най-голѣмятъ отрицатель на днешната култура е Шпенглеръ. Нему д-ръ Гаврийски дава особенно внимание. Отъ преди три години Шпенглеръ е станалъ всеизвестенъ благодарение на обширния си трудъ върху загиването на зап.-европейската култура. Шпенглеръ е феноменъ по своята паметь и познания. Той пръвъ разглежда систематично всичкитѣ култури на човѣчеството отъ философска гледна точка.

Шпенглеръ твърди, че всичкитѣ цивилизации — Асиро-Вавилонската, Мексиканската, Елинската и пр. — сж се развивали независимо една отъ друга. Всѣка отъ тѣхъ е имала своя пролѣть, лѣто, есень и зима. Всѣка отъ тѣхъ се е родила, живѣла и умрѣла. И това, което бѣ законъ за всичкитѣ цивилизации, естествено ще трѣбва да е нѣщо и за Западна Европа. Западно-Европейския геній е достигналъ апогея си въ XVIII вѣкъ. Сега е настжпила зимата — смъртьта е близо.

Шпенглеръ доказва това, като сравнява развитіе културите. Нѣма наша стара, срѣдна, и нова истории, казва той. Всѣка цивилизация е свой първи, трети и последний вѣкъ. Презъ епохата, когато у насъ сж се появили Вагнеръ и Нютонъ, съответствува епоха на подобни Вагнеровци и Нютоновци въ историята на Гърция, Индия и пр. Сега Западна Европа е въ периода, който отговаря на периода на загиването у всички цивилизации. Шпенглеръ дава на зап.-европейската култура да прожиѣе най-много още 260 години. Въ зап.-европейската цивилизация той включва цивилизацията на Англия, Франция, Америка (U. S. A.) и отчасти Германия. Сега, казва Шпенглеръ, се заражда нова култура, която ще замѣсти умрѣлата западна и тя е славянската. Всичко казано Шпенглеръ потвърждава съ множество факти.

Д-ръ Гаврийски, обаче, не се съгласява съсъ Шпенглеръ и дава своето мнение, подкрепено съ онова на известни мислители въ Западна Европа. Той отрича независимостьта въ развитието на културитѣ. Всѣка цивилизация, казва той, се е повлияла отъ предишнитѣ. Шпенглеръ грѣши. Д-ръ Гаврийски изтъква, че Шпенглеръ, понѣкога, когато не може да подтвърди известенъ фактъ, напр. сжществуването на Вагнеровци въ дадена епоха въвъ всички цивилизации, продължава да настоява, че тия факти сжществуватъ. За сериозната критика това е смѣшно. Шпенглеръ е повърхностенъ, казва лекторътъ.

Шпенглеръ твърди, че отъ XVIII вѣкъ насамъ творчеството въ Европа е умрѣло. Обаче XIX вѣкъ ни е далъ Шопенхауера, Ницше, социализъма, Толстой и Кантъ. Не създава ли и днесъ нѣщо ново Франция, Германия, Америка? — пита лектора.

Д-ръ Гаврийски признава, обаче, възможностьта за изчезването на западно-европейската култура, но само по форма. Културитѣ придобивки, оная висока степень на цивилизация, до която ние сме достигнали, не могатъ да изчезнатъ.

„Нуждна е волевата, моралната и творческата троица, която ще спаси зап.-европейската култура“ — завършва лектора.

Омегаръ

ОТКЖСЛЕЦИ

1. Азъ видѣхъ....

Азъ съмъ нождалъ съ затаенъ дъхъ да се приближаватъ до прозореца на моята хубава съседка най личнитѣ момци; азъ съмъ нождалъ не веднажъ силуета на единъ отъ тѣхъ да се проличи като зима подъ високия пластъ на нейната градина; колко пати съмъ го нождалъ, леко и пъргаво, като котка, съ единъ скокъ да се отзове отвждъ плета, въ голѣмата градина вратата тихо да се открѣхва и сѣнката му пригърнала друга да се сгушва въ храсталака.... Нощьта все тъй спокойно и непъкмутимо продължаваше да мълчи. Събуденъ славей повѣва щѣше да закърши дивна пѣсень и успокоенъ отъ гласа на обадилъ се отъ нѣгде другарь отново се умълчи и унесе въ сладъкъ сънъ. Само подъ розовитѣ храсти двата бѣли гълѣба гугукатъ до късна ранина.

Дълго азъ стоехъ на своя прозорецъ, наблюдавахъ тъмнитѣ имъ силуети и се чудѣхъ!...

* * *

Страшни сж студоветѣ по насъ зиме! Особно вечерь. Навънъ е повѣва толкозъ студено, че и куче дори не можe да изтрае.

А хубаво е въ такива вечери вжтре — предъ пълна съ огънь камина!

Седя потъналъ въ меко кресло и мисля за оня Лудъ Гидия, който дебне сега подъ стрехата на нойто хубаво комшийче. Вѣтърътъ (а въ него, слкашъ, се е въплоталъ духътъ на нейната стара мащеха) безизлостно го шиба и изтезка по лицето му кървави сълзи. Той не усѣща членоветѣ си, а все още седи егушенъ подъ монтѣ прозорци, впива жадно погледъ въ бѣлата завеска и усмихнато се унася.... Ехъ, ще дойде и неговиятъ часъ. Ще заспятъ стари хора и кучетата въ двора, и тогава... Боже помози! Хопъ презъ прозореца въ обятията на бѣлия лебедъ....

Седя, мисля и се чудя!

* * *

Цѣли две седмици вече не свѣти малкото прозорче съ бѣлата завеска. А нашето комшийче въ дънъ земята, слкашъ, се е скрило.

Седя предъ запалената камина и мисля за оня бедень момъкъ, когото намѣрили вдървенъ подъ монтѣ прозорци. Лицето му сияело въ блаженна усмивка, очитѣ — радостно блѣщѣли, а ржцетѣ му били протегнати къмъ бѣлата завеска.

Седя мисля и.... недоумявамъ.

* * *

На високъ Пиринъски връхъ бѣхме вълегнали — азъ и той — моятъ най-добъръ приятелъ. Предъ насъ се разстилаше гора отъ върхове. Далечъ въ хоризонта се сливѣха и други... Селища сгушени въ... ехъ, защо ли пъкъ разказвамъ. Нима може! Само който се е изкачвалъ на нѣкой Пиренски връхъ, само той знае какво нѣщо е да си тамъ и то съ близъкъ до сърцето човѣкъ!

Седѣхме ний.... и азъ унесенъ слушахъ съ какъвъ въторгъ ми разказваше той за своето бродене изъ легендарния Пиринъ. Ето съ месеци вече какъ се губи изъ тѣзи дебри. (Чини ти се, че той се е свързалъ навѣки съ своята заветна мечта — Пирина) и все още не може да се нарадва на чудния блѣсъкъ на скръбната луна! Вечерь той ясно виждалъ рой самодиви, повели вихрене хоро въ самодивско хорище подъ меденитѣ звуци на кавала — младъ овчарь — неволенъ пленникъ на тѣхната неутолима сластъ — нимъ свири... той вижда и русалки, съ тѣла на богини, да се жлпятъ въ синитѣ очи на Пирина и сластно да зоватъ заблудения пжтникъ. Предъ неговиятъ взоръ се раждатъ и умиратъ единодневки, преди още да почуствуватъ огнената ласка на извора на живота, той, слкашъ, долавя и безмълвиятъ, но властенъ шепотъ на голѣми бѣли еделвайси и вижда какъ безчетъ юноши унесватъ надъ пропасти и бездни... Въ полунощь той чува гората — стара хайдушка посестрима — таинствено да пѣе и зове старитѣ герои — въковенъ сънъ заспали — за нови подвизи, че младитѣ днесъ нехаятъ, а не свършватъ се черпитѣ патила на мжченика народъ!

....Азъ слушахъ и се унасяхъ!

Азъ виждахъ въвъ всичко туй блѣсъка на неговата заветна мечта, въплотена въ самия него. Видѣхъ и младия момъкъ, загиналъ съ усмивка на уста подъ монтѣ прозорци. Погледнахъ надире и видѣхъ себе си.... Видѣхъ колко дълъгъ пжть изходихъ азъ по тебе — мой хубавъ розовъ блѣнъ. И не се очудихъ!

Азъ махнахъ съ ржка и извикахъ: Ехъ, колко е хубаво да се носишъ вихрено подиръ своя розовъ блѣнъ!

2. Ти бѣ тъй близо...

Ти бѣ тъй близо до мене, както никога съ никого не си била презъ твоя кратъкъ животъ, защото едва се роди и моя огненъ погледъ те намѣри, едва бѣ подала бѣлата си главичка надъ задрямалитѣ води и душата ми съ пламенна цѣлувка те разбуди — най-нѣжната отъ всички водни лилии.

Ти бѣ тъй близо до мене, че азъ чувствувахъ твоя ароматенъ дъхъ, замайващата топлота на буйното ти тѣло и плахото тупене на твоето сърчице.... Голѣмъ прихлупенъ коридоръ — свѣтътъ — съ хиляди

лица и все едно да виждамъ — малкото лице, което тъй много говори, таки властно увлича, моли и се заканва. Другитѣ! Та тѣ бѣха тъй далечe отъ мене, че блѣсъка на тѣхнитѣ лица увѣхваше преди да се отрази въ монитѣ очи — подобно на хиляди умрѣли звезди.

Ти бѣ тъй близо до мене, че азъ ясно можехъ да различа въ очитѣ ти свещения пламъкъ надъ жертвеника на твоята Светая Светихъ. И азъ прочетохъ въ тѣхъ нѣма благодарность къмъ оня воленъ юноша, който въ своя буенъ порывъ запали въ тебе ВѢЧНИЯ ОГЪНЬ....

А ти бѣ тъй близо до мене, че азъ усѣщахъ какъ се закайвамъ, какъ всичко въ мене се разпада и се слива съ онова, за което день и нощь копнѣехъ.... азъ сѣщахъ и думахъ; най-после ти догони своя дивенъ блѣнъ!

3. Ти слушала ли си....

Ти слушала ли си тъмнитѣ повѣрия за Зли Неведи?

Ти слушала ли си родния пѣвецъ преазъ сълзи да пѣе и разказва за черната орись на толкозъ много луди млади? А въ малката му гусла, ти чула ли си да ридаятъ прокудентѣ отъ Злитѣ Очи на черни Неведи души?

Ти слушала ли си?

Чуй....

Потайна е доба, изгоро. И въздуха чакъ до облацитѣ е пъленъ съ бродници. Зли неведи навсѣкждe ни дебнятъ. Ахъ, ще ни видятъ, радость моя, ще видятъ и завидятъ на двата бѣли гълѣба.... и ще ги прокудятъ. На халосъ ще идатъ тогава, изгоро, нашитѣ врачания и клетви предъ Бога и Свѣта недавна изречени. На халосъ ще идатъ и всѣ наветя и билки, що нѣкога изъ пусто загоре билярки сж брали. Раздѣлени, единъ за другъ ще вѣкнатъ двата бѣли гълѣба. Че огънь неугасимъ въ дъха на пущиняка има, че силата му съ билки и заклинания не се мѣри, че никой не може развѣра туй, що той въ злобата си завѣра.

Ахъ!.... Туй не е повѣя на Сутрииий Горнякъ. Далеко въ своитѣ чертози още се мае и гнади Румена Зора, а петлитѣ първи (опустѣли и тѣ макаръ) стаили се, не смѣятъ гласъ да възвисятъ! Не, не е туй гальовний лъхъ на ранния Зефиръ. Потайно е време. Вредъ всичко е смълчано и не аромать изъ свежото тѣло на туку що събуждащата се природа се разлива, а зловонния пълнятъ въздуха. На змийско съскане наподобява — сжщински дъхъ на нечиста сила. А.... туй е самата тя — черната Неведа. Ей и нейнитѣ оредѣли въси, увиснали отъ безобразно голата ѝ глава. А погледа и тъй блѣщи!

Ужасъ!

Смразила би ни тя съ дъхътъ си. И съ злобенъ смѣхъ прогласила би съ радость краха на нови кумири!

Спѣй се сега, мое щастие и нека дружинятъ ни змѣхъ огласи отвъдните балкани. Свободни сме! Единички ние се отскубнахме отъ нейнитѣ нокти. И нека тя се кжса сега отъ ядъ и злоба. Какъ хубаво, ахъ, какъ хубаво е, че ти не бѣше вънъ, при мене, а затулена задъ бѣлата завеска на малката ти стая!

Бѣгай сега, мой хубавъ розовъ блѣнъ! Неземиното на тлѣнно никой не може да превърне! Бѣгай. Духътъ ми отново следъ тебе стремглаво ще се понесе и пакъ ще те догони (сега въ висинитѣ), мой неземенъ идеалъ!

. . . . . .

Несретница

ЕДИНЪ ДЕНЬ ВЪНЪ ОТЪ ПАНСИОНА

Събуждамъ се. Въ главата ми владѣе тъменъ хаосъ — душата ми прилича на ледена пустиня. Презъ полу-вдигнатитѣ завеси на моя прозорецъ долавямъ сивдуга на стройни тополи, зарѣяни въ мъгли. Въ предчувствие на страшна скука горятъ зеницитѣ на очитѣ ми... Азъ ставамъ и се залавямъ да чета. Буквитѣ валсиратъ предъ очитѣ ми, принудена съмъ да захвърля книгата. Всѣки предметъ въ моята стая повтаря въ убийствена монотоность: Скука.... декемврийска скука. А вънъ вали. Непрозирни мъгли спускатъ низко завеси и укриватъ градътъ. Скука се чете въ всѣка падпала снѣжинка....

Излазямъ на улицата....

Предъ моя взоръ се разкриватъ безкрайни простори, стѣлбове и ужасно разкалани улици. Върви и се блъскамъ между навалицата отъ мрачни физиономии, низко привели своитѣ чадъри. И тоя пжть по навикъ, вмѣсто да чакамъ редъ за тротоаря, предпочитамъ да мия засъхналата кал на обувкитѣ си въ доста съблазнителнитѣ локви.... И менъ ми се струва, че всѣки капъкъ на нескончаемитѣ калдъръми повтаря и напомня за убийствената скука на току що възродилятъ се день....

Азъ се блъскамъ о приведени чадъри и брол отъ скука копчетата на дамскитѣ палта. А тия проляти отъ дветѣ страни на тротоаритѣ.... Тѣ сж въ състояние да те подлудятъ съвършенно.... Сѣрѣ, кал и монотонна пѣсень на вѣчно оплакващи се....

Нѣкой ме дърпа за палтото: „Хей, господарке!“... А това значи машинално да се допре ржката ти до джоба. Хвърлямъ нѣ краката му нѣкоя смачкана и мръсна банкнота и се блъскамъ напредъ.... До ушитѣ ми достигатъ плачевно-благодарствени слова.

Цигари!....

Кремъ виолета....

и секретни копчета...

— А скука нѣма ли въ тази розова кутия — питамъ азъ.

Кремъ Жермандре!... повтаря на развалень френски языкъ малко хлапе съ червени коси....

Часовникътъ глухо отброява скучнитѣ минути на деня — и само деветь..., А въ това 9 азъ прочитамъ всичката оная скука на останалия день....

Вихвамъ се въ музей и гледамъ: стари и скжпи паметници — накити.... тежки сребърни прибори.... и восъчни хора. А между тѣхъ единствена азъ тъй рано въ тая мъглива студена утрини.... мозъкътъ ми леденѣе и тегне като олово, въ душата ми е легнала скука и даже моята вѣчна приятелка — скрѣбьта, тая сутринь ме е напуснала....

Изизквамъ се бързе отъ музея. Чадъритѣ сж низко сведени и обувкитѣ на дамитѣ не дотакъ грациозни....

Нѣкаква госпожица ми се усмихва — навѣрно на монтѣ нацапани обувки. Азъ се покланямъ и отминавамъ. Минавамъ не следъ много предъ хлепитѣ на

градската градина. Нѣколко служебогонци и двамата метачи съставятъ цѣлата публика. Поне малко слънце да имаше.... бихъ срещнала достатъчно колички съ бебета и слугини съ бѣли престилки да разхождатъ охолноститѣ на софийската буржоазия. Вали, непрестанно вали....

Палтото ми е достатъчно измокрено, за да чертае тънки линии по тротоаритѣ. Но азъ все преследвана и задушавана отъ тъмна скука, вѣрвахъ, че ще пробие слънцето мъглата, за да се реша и азъ най-сетне да се прибера....

Отбивамъ се въ една книжарница. Търся съчиненията на Балмонта. Една Г-ца съсъ силно нарисувани сѣнки се изписква въ лицето ми и намига на премръзналата книжарка. Последната, навѣрно, не чувала за този авторъ, не изглежда отзивчиво.... Азъ излизамъ и се изгубвамъ въ шумната тълпа. Влизамъ въ една редакция и питамъ за новоизлѣзлия романъ на Хамсуна....

Излизамъ отново и влизахъ презъ тежкитѣ двери на катедралата. Монтѣ собственi мжки ме изпиватъ.... Азъ съмъ почти сама и срещу моя погледъ е Юда съ тридесеттѣхъ сребърника въ ръка. Трагедията въ неговата душа ми се струва по-голѣма отъ скръбьта на Исуса.

„Тоя свѣтъ, тоя суетенъ есенски свѣтъ“,— мисли Юда, който продава и купува Спръхчовѣка....

И азъ усѣщамъ какъ тежко се затварятъ тежкитѣ двери на разкошния храмъ следъ мене.

Навѣрно е обѣдъ.... съпрузитѣ бързатъ.... учащитѣ не дотамъ бързе се завръщатъ къмъ кжщитѣ си. Заглушителенъ писъкъ на фабрични трѫби....

Азъ съмъ по пѫтя за гробищата.... Кръстоветѣ се очертаватъ въ мъглата.... и капкитѣ се задържатъ о гранитнитѣ паметници. Менъ ми е скучно.... непоносимо скучно....

Призраци на смотени жени се мѣрнатъ—Подаватъ ми пшеница; азъ тръпна.... кой дяволъ ме тласна тукъ? — Задушница или какво е днесъ?

Глухо ридание на близъкъ гробъ и шумъ на повдигащи се хризантема....

Въ смъртна болка напускамъ градътъ на мъртвитѣ, за да се изгубя отново всредъ кръсъщитѣ на многолюдния градъ.

Всички ми се виждатъ ужасно изморени и измръзнали....

Минавамъ презъ осѣтенитѣ площади — живота по-силно кипи сега въ тъмнината. Мъглитѣ сж идигнати презъ завесата на нощьта... а разпадналитѣ калдѫръми на сивитѣ и мъртви улици повтарятъ въ убийствена монотонность: скука....

Philip Gibb

СТРАНСТВУЮЩИ ПТИЦИ

Една любовна история отъ земята на нещастието.

(Продължение отъ брой 3 и 4).

Цѣлия този разговоръ бѣше воденъ на нѣмски и началяникътъ на Macdonald не разбра добре. Macdonald сжщо не бѣше още се убедилъ, че той разбира нѣмски така добре, както родния си езикъ, обаче той забелѣза, че очитѣ на Elsa се напълниха съ сълзи и че тя хвърли на баща си единъ погледъ пъленъ съ упрѣкъ и умраза.

„Тате“, каза тя съ писъкъ гласъ „тѣзи сж думи изречени въ гнѣва ти. Въпрѣки глада, отстѫпчивостьта на нашитѣ хора спрѣмо тиранията на Франция е била херойска и величествена“.

„Тѣ сж нещастни кучета“— каза Otto Windt— „Между тѣхъ има много социалисти. Тѣ бяха първи не нападнали, ако да не знаехъ, че ще умратъ отъ гладъ безъ парите, които азъ имъ давамъ. Въпъ всѣки случай, Elsa, азъ съмъ много разсърденъ, загдето ти даде тѣзи брилянти. Това бѣше неблагодарно и непокорно отъ твоя страна“.

„Азъ бихъ предала и себе си заради хората“, отговори Elsa, и Macdonald забелѣза, че тя побледня.

Тази бѣше първата вечеръ, когато следъ ядението Macdonald остана самъ съ нея. Тя го заведе въ салона и заведнажъ го запита дали обича музика.

„О, азъ я обожавамъ“, каза Macdonald съвсемъ искренно. „Ако бихте свирили, госпожице, ще ми направите най-голѣмото удоволствие. Азъ жадувамъ за музика както пътника презъ пустинята за чаша вода.

Тя се усмихна и каза: „Има толкова много?“

Тогава тя изсвири нѣщо отъ Шубертъ, а следъ това едно нѣщо отъ Листъ, което не довърши до край. Тя се обърна и каза:

„Може би Вие пѣете?“

„Малко“, отговори Macdonald смутено, знаейки, че той има добъръ гласъ и че обича да пѣе.

„Преди войната“, каза Elsa, „азъ имахъ една гувернантка англичанка. Ние често пѣехме съ нея заедно. Сега ще донеса нѣкои отъ нотитѣ, които тогава обичахме — все пакъ тѣ не сж отварянi отъ времето, когато азъ бѣхъ малко момиче, обаче азъ помня добре всичкитѣ пѣсни тамъ.

Тя донесе старитѣ ноти и попита Macdonald, какво ще избере да пѣе. Той пѣ три отъ тѣзи пѣсни. Elsa Windt бѣше трогната и лека, който сжществуваше между нея и Macdonald бѣше разтопенъ въ топлината на неговия гласъ. „Тѣзи пѣсни се обичаха въ много германски домове преди войната,“ каза тя. „Колко ужасно е, че войната се води между твоя и моя народъ!“

„Ужасно — и ненуждно, но това стана заради подлостьта на силнитѣ хора“, каза той и съ тѣзи си думи искаше да подчертае германскитѣ водители и учители на старата опровна философия.

„Да“, плаиика тя разгорещено, „подлость! подлость! Въ двете страни! Въ всичкитѣ страни!“

Той не отговори нищо на това. Глупаво бѣше да се спори по тѣзи въпроси. — Умрѣлитѣ лежатъ въ гробоветѣ си. — Умрѣлитѣ негови приятели и нейни братя — двама братя, той знаеше това. Тя го хвана за ръкава и заговори съ единъ нервенъ тонъ, гледайки къмъ вратата. „Сжщото ще се случи пакъ. Азъ се страхувамъ, че ще се случи нѣкога въ близкото бждеще. Европа е пълна съ хора, които се мразятъ дори повече, отколкото преди войната. Французитѣ не сж показали достатъчно справедливость и щедрость къмъ насъ. Това е непоносимо за нашата гордость, за нашата честь. Нѣщата не могатъ да остнатъ, както сж сега за винаги.“

„Какъвъ е духътъ на народа сега?“ попита Macdonald. Напоследъкъ той бѣше почналъ да има малко съчувствие къмъ нѣмцитѣ, чудейки се самия той какъ може да бжде това, следъ като се е сражавалъ съ тѣхъ и ги мразѣше ужасно. Ето вече пета година следъ войната и тука има такава безнадеждность и отчаяние и гладъ.

Elsa Windt отпусна ржцетѣ си върху клавишитѣ на пияното. „Нѣма никаква надежда за Германия!“ каза тя. „Хората тукъ трѣбва да работятъ като сжщински роби, заради хора като баща ми, които ги бъскатъ въ готвитѣ си фабрики, безъ да се грижатъ за тѣхнитѣ души и тѣла. Баща ми ще се сдобри съ французитѣ. Неговитѣ работници ще работятъ десеть часа на день вмѣсто осемь и то за по-малка заплата. А народа ще гладува повече — това е всичкото!...“ Тя говорѣше горчиво и съ ужасна ирония.

„И все пакъ така е по-добрѣ“, проговори Macdonald, „така е по-добре, отколкото друга война.“

Elsa Windt повдигна главата си и погледна Macdonald, който стоеше облегнатъ на пияното. „Има хора, които се готвятъ за нова война“ каза тя „готвятъ се за такава. Изобретяватъ нови аероплани, нови газове, нови орждия по-смъртоносни, отколкото старитѣ. Ако има пакъ война, Европа ще се превърне на гробница.“

„Само нѣкои луди вѣрватъ това“ извика Macdonald.

„Да, луди“, отговори Elsa, „но тѣхното число е по-голѣмо, отколкото вие предполагате. Старитѣ пакъ почнатъ да проповѣдватъ. Старитѣ идеи пакъ работятъ дори и между младежитѣ. Ако вие знаете какво азъ слушамъ всѣка вечеръ...“ Тя спрѣ. Изглеждаше, че се уплаши отъ думитѣ си и побледнѣ. Точно тогава Macdonald чу шумъ отъ пѣещи хора долу на улицата. Изглеждаше, че нѣкои пѣеха въ хоръ стара германска пѣсень.

Elsa Windt се изправи, надвайки слабъ викъ: „Слушайте! Това сж Wandervögel! Колко сж сладки гласоветѣ имъ!“—Тя отиде до отворения прозорецъ, махна завеситѣ и погледна долу предъ кжщата на баща ѝ. Macdonald, който стоеше до нея, видѣ голѣма тълпа хора, работнитѣ ржце на Essen, събрани около една група странни момичета и момчета — млади мжже и жени, подобни на тѣзи, които Prichard бѣше видѣлъ при входа на градската градина въ Düsseldorf. Тѣ пѣеха и танцуваха, издигаха ржцетѣ си, образуваха верига споредъ такта на музиката, която се изпълняваше отъ петь-шесть музиканти, които свирѣха на китари. Въ вечерната дрезгавина тѣ изглеждаха на тълпа отъ приказни сжщества. Сега тѣ танцуваха. Дори и нѣкои стари хора се впущаха въ танца съсъ смѣхъ—и Macdonald ясно чуваше и виждаше това, що става подъ самитѣ отворени прозорци на Otto Windt.

„Тѣ носятъ духътъ на радостьта“, каза Elsa. „Wandervögel! Все пакъ е странно какъ тѣ могатъ да пѣятъ и играятъ, когато Германия е въ отчаяние и милиони умиратъ отъ гладъ.“

„Това е лудость“, извика Macdonald.

„Не, това е опиянението на младостьта“, отговори Elsa и очитѣ ѝ станаха блѣстящи, като че ли я нейния младенчески духъ бѣше пробуденъ отъ музиката на пѣещитѣ гласове.—Изведнажъ пѣсеньта спрѣ и сега се чуваше само гласа на единъ младежъ, който говорѣше на тълпата. Въ сжщото време Macdonald видѣ една висока фигура да излиза предъ другитѣ и като мина презъ градинската врата, се спрѣ предъ входа на кжщата на Otto Windt. Следъ единъ моментъ се чу, че нѣкой звъни.

„Тѣ идватъ да искатъ мѣсто за пренощуване“, проговори Elsa, „обаче баща ми ще имъ откаже такова. Той застава противъ тѣхното движение, защото тѣ проповѣдватъ *Мира*.“

Обаче стана така, че стария слуга дойде въ стаята, кждѣто бѣше Elsa и смутено предаде известието, което му бѣ дадено отъ младежа долу. „Една група Wandervögel ни моли за мѣсто да пренощуватъ тукъ, почитаема госпожице. Азъ не мога да попитамъ уважаемия ви баща, понеже той е излѣзълъ съ нѣколко англичани.“ — Elsa се замисли. Една малка усмивка играеше на устнитѣ ѝ. „Азъ искамъ да говоря съ водителя на Wandervögel“, каза тя.

„Но той не е облеченъ достатъчно добре, за да влѣзе въ тази стая“, отговори стария слуга.

„Доведи го тука“, заповѣда Elsa. И наистина, Macdonald приежтствува на срещата между Elsa Windt и Hans Ritter, която срещa стана причина за тѣхната любовь и странна история.

Вратата се отвори и стария слуга застана на една страна, за да мине водителя на Wandervögel. Той бѣше високъ и строенъ младежъ, имаше доста дълга коса и съ една дума наподобяваше нѣкой красивъ младъ селякъ изъ южна Германия.

„Добъръ вечеръ, почитаема госпожице“, каза той приятно и спокойно. „Азъ дойдохъ да ви моля за мѣсто за пренощуване на шесть или седемь отъ моитѣ другари. Останалитѣ сж си намѣрили стаи въ града.“

Elsa, на чиито устни играеше сжщата усмивка, не отговори на неговия въпросъ, но го запита нѣщо друго, гледайки го съ чудна откровеность.

„Знаете ли чия е тая кжща, господине?“

(Следва).

Зименъ пейсажъ на часть отъ Самоковъ и Рила.

УЧИЛИЩЕНЪ ПРЕГЛЕДЪ

Ал. Емануиловъ

ЗА КРИТИКАТА *)

(Необходимость ли е и въ нашитѣ училища?)

Единъ отъ главнитѣ факторы за напредъка въ всичкитѣ области на живота, това е критическото отнасяне на човѣка къмъ своитѣ собствени прояви и къмъ проявитѣ на заобикалящата го срѣда. Впечатлението, добито отъ известна постжика, произведение или пъкъ отъ установения общественъ порядъкъ, бива положително или отрицателно,— споредъ качеството и вкуса на ценителя. И благодарение на тази способность, вродена у човѣка, възможенъ е напредъка—основния мотивъ на човѣшкото сжществуване.

Въ изкуството необходимостьта отъ критическата мисъль още по-непзбѣжно се налага, вследствие на което е създаденъ почти независимъ литературенъ родъ — критика. И наистина, за да се установятъ ценноститѣ и да се посочатъ недостатъцитѣ на известно произведение, за да се избегнатъ вредитѣ и непризвани елементи и за да се поощрятъ нѣкои незакрепнали, но способни труженици, необходимъ е единъ обективенъ погледъ, една ржка, която грижливо да напжтва, да упрѣква и да бичува, та по този начинъ да се създаде известна установеность въ изкуството и да се даде пжть на истинскитѣ негови жреци. Защото твърде мжчно е, почти невъзможно е, за човѣка да опознае своя собственъ образъ, а още по-мжчно е за твореца да се самоопредѣли и самооцени. Отъ това следва и необходимостьта отъ критиката.

Поради трудната задача, обаче, съ която критика се нагърбва, голѣми и много сж и отговорноститѣ, които се падатъ нему, а така сжщо и условията за единъ истински критикъ. Най-главнитѣ отъ тѣзи сж безпристрастие, съвесть и пълно познаване на материята, съ която се борави. Липсата на тѣзи най-елементарни, основни изисквания, довеждатъ до чести произволи, както въ изкуството, така сжщо и въвъ всичкитѣ области на човѣшката дѣйность—политически и общественъ животъ, наука и пр.

Нашитѣ две училища по своето особено устройство и порядъкъ (съвсемъ различно отъ това на държавнитѣ гимназии) прилича на едно миниатюрно общество, въ което сж застжпени (въ сравнителенъ размѣръ, разбира се) всичкитѣ почти области на живота: не липсва общественъ, нито пъкъ творчески. Цѣлокупния ни животъ въвъ всичкитѣ му форми— различни организации и дѣйности — представлява действително единъ разнообразенъ и богатъ миниатюръ на общественость, съсъ своитѣ социални отношения, сложности и конфликти. Наредъ съ това, трѣбва да се отбелѣжи, че имаме и едно „сравнително изкуство." Литературниятъ животъ се проявява главно въ двете литературно-самообразователни дружества „Напредъкъ" и „Развитие", въ риторическитѣ упражнения и въ страницитѣ на училищния органъ „Р. Ш." Музикалниятъ животъ е тоже широко застжпенъ съсъ смѣсения черковенъ хоръ, съ духовия и струнния оркестъръ при A. S. B., а така сжщо и съ музикалнитѣ класове по пиано на г-жа Димчевска въ A. S. G. и на г-жа Гончарова при A. S. B. Дори и театраленъ животъ не липсва. Д-во „Развитие" не е преставало на дава всѣка година своитѣ значителни литературно-музикални и чисто театрални вечери на нашата малка сцена, а миналата година за първи пжть въ градския театъръ. Д-во „Напредъкъ" прави сжщото въ девическото училище, а сжщо и нѣкои други организации въ по-малъкъ размѣръ. Въпрѣки, че нѣкоя специална организации за живопись нѣмаме, все пакъ класоветѣ по рисуване, водени за дълги години отъ г-нъ Христовъ, съсъ своитѣ малки и скромни, но твърде ценни за насъ изложби въ края на всѣка учебна година, успѣшно довѣждде започнатитѣ и тази необходимость.

На всичко това, обаче, за да се движи, насочва и осмисля е необходимъ единъ двигатель и единъ стражъ сжщевременно, който не може да бжде другъ, освенъ критиката. Защото каква смисъль била имали всички тѣзи дейности съсъ своитѣ недостатъци, отрицателни черти и дори вредни елементи, безъ тѣ да бждатъ посочвани и отстранявани

*) Мисли, предизвикани въ сърдата съ критиката на Методи Личевъ за играта на Ас. Николовъ въ „Ревизоръ" и коментиранитѣ, последвали по този поводъ.

на време, а още по-вече съ това опасно замълчаване да бждатъ продължавани, а даже и поощрявани? Това би значело едно безразборно и съ нищо непрепятствувано своеволие въ нашия общественъ животъ и въ нашето „сравнително изкуство", което не би довело до нищо добро.

Мнозина възразяватъ и негодуватъ противъ нѣкои истински опити за безпристрастна и нестенденциозна критика, като мотивиратъ възмущението си съ това, че това нарушавало School spirit-а и другарското отношение между учащитѣ се. При една критика, обаче, съ искрено намѣрение за подобрение (безразлично дали тя е отъ общественъ или литературенъ характеръ) въ никой случай това не може да бжде вѣрно. Тя съвсемъ не разрушава училищния животъ, а напротивъ би го подобрила и раздвижила, въпрѣки че на пръвъ погледъ това на нѣкои може да се вижда противното. Създавали се „нежелателни спорове". Такива нежелателни спорове, мене ми се струва, е невъзможно да сжществуватъ между истински интелигентни хора, защото едва ли сжществува на земята нѣщо толкова съвършенно, което да не търпи оспорване. И ако приемете, че това е така, то естественно е и следствието, че тамъ дето има споръ, тамъ има интересъ и стремежъ за по-доброто и по-съвършенно, а това значи—интензивенъ животъ. Други състоятелни аргументи противъ критиката едва ли биха могли да се посочатъ. Положителнитѣ и страни, отъ друга страна, които посочихъ въ началото, я правятъ необходимость и я налагатъ въ единъ нормаленъ животъ. Въ противенъ случай анемичностьта и заспалостьта сж непзбѣжни.

По горнитѣ съображения считамъ, че критическия опитъ на Методи Личевъ не само, че не бѣ отрицателно явление въ нашия училищенъ животъ, но напротивъ: бѣше едно твърде успѣшно начало въ това направление.

Б. П. Чучулайнъ

ГРУПИРАНЕ НА МУЗИКАЛНИТѢ СИЛИ

Мнозина забелѣзватъ неговито, че нашитѣ училища наподобяватъ повече консерватория, нежели обикновенно срѣдно учебно заведение. И право казватъ. Защото музикалната дѣйность е една отъ най застжпенитѣ прояви на училищния ни животъ. Тя заема значителна часть отъ времето на учащитѣ се наредъ съ ежедневнитѣ ни уроци и съ другарственната ни дѣйность. За потвърждение на това ще изброя разнитѣ музикални организации или групи при A. S. G. и A. S. B., които по число се равняватъ на числото на всичкитѣ други ученически дружества Следватъ: смѣсенъ черковенъ хоръ, смѣсенъ свѣтски хоръ и струненъ оркестъръ—всички ржководени отъ г. Л. Гончоровъ; класъ по пиано на г-жа Димчевска; класъ пакъ по пиано на г-жа Гончарова; духовъ оркестъръ при A. S. B., воденъ отъ г. Хр. Маринковъ; мжжки македонски хоръ подъ ржководството на г. Чучулайнъ и т. н.

Доста сж. Всѣка отъ тия музикални групи се старае, полага максимумъ усилия, за да напредва, да преуспѣва. И успѣва, но... не напълно. Въпрѣки черния трудъ, полаганъ отъ страна на ржководителитѣ и участвующитѣ, все пакъ, резултатитѣ не сж това, което би трѣбвало и би било възможно да бждатъ.

Това е следствието на толкова усилия, а всѣко следствие си има причини: важни, маловажни и незабелѣжими, но все пакъ причини, които влияятъ много и уравновесяватъ резултатитѣ.

Като най-важна причина за ненапълно задоволителния успѣхъ на музикалнитѣ ни дела (нека се забелѣжи, не желая да ги упрѣквамъ въ упадъка) считамъ тѣхната разнокжсаность.

Всѣки членъ на едно отъ тия нѣколко дна, въ стремежа си да работи за своето такова, съзнателно или несъзнателно вреди на другитѣ. Отъ една страна се гради, отъ друга се руши и въ резултатъ—единъ незадоволителенъ напредъкъ.

При едно федериране на музикалнитѣ сили, каквито въ сжщность ни най-малко не ни липсуватъ, тая огромна пречка ще се премахне напълно. Въ последствие, новообразувалата се мощна музикална организация, обединяваща всички музикални сили въ училищата ни и създаваща нови такова, предоставена напълно въ ржцетѣ на една волева и силнохарактерна личность, при сждействието на нѣколко помощници ще оправдае напълно хорското мнение, какво Американскитѣ гимназии въ Самоковъ наподобяватъ консерватория.

* * *

НОВОТО УЧИЛИЩЕ

Годинитѣ минаватъ бързо и неусѣтно. Многожеланото ново училище все още не става. „Защо американцитѣ не бързатъ? . . . По-скоро, че ние искаме да напратимъ нашитѣ деца тамъ, тамъ кждето ще бждатъ запазени отъ лошото въ живота, въ нашитѣ

гимназии. Тамъ тѣ ще се научатъ на редъ и чистота, на самостоятелность. Пъкъ Американцитѣ сж богати. Тѣ иматъ много долари, защо не даватъ повечко". И тѣзи думи се произнасятъ отъ българи. Не, мили майки и бащи, вие не може да имате добри училищни заведения за вашитѣ дѣца, докато очаквате всичко на чужди ржце. Та нима тѣ сж длъжни да тичатъ и събиратъ пари за васъ, а вие да чакате да дойде врѣмето, когато само ще предадеме децата да ги възпитаватъ и изучатъ, следъ като всичко бѫде нареденo. О, не, не мога да си представя, че ние, българитѣ, енергичния народъ, сме способни на подобни унижения, когато съзнаваме, че всичко се върши за насъ, за нашето мило отечество. „Американцитѣ сж богати, тѣ иматъ, нека даватъ". Богати..., а вие мислите ли, че това сж богатитѣ, които даватъ. Богатитѣ.... Не, съвсемъ не сж тѣ, а тѣзи които отдѣлятъ отъ малкото, което иматъ, за да дадатъ намъ. Бѫдете сигурни, че богатитѣ спятъ. Тѣ дори не знаятъ, че нѣкѫде си сѫществува малкото, но красиво царство България.

При това положение имаме ли право да очакваме всичко отъ тѣхъ, не ще ли се заловимъ за работа. Не ще ли отдѣлимъ малкото, което ние сме въ състояние да посветимъ за възпитанието на българската младежь, за построяване на общо възпитателно и образователно училище? Нима не съзнаваме, че въ днешното време особено имаме нужда не само отъ едно, но отъ много такива заведения. Къмъ васъ апелирамъ, родители и възпитатели, ако вие радѣете за българската младежь, сътрудничете и помогнете на хубавото дѣло.

ХРОНИКА

— **На** *6 февруарий Учил. Наст-во изключи 40 ученици отъ VI, VII и VIII класове, които въпрѣки даденото отъ Настоятелството публично довѣрие на г-нъ Делчевъ, училищния домакинъ, принудиха последния, съ моралната подкрепа на почти всички ученици, да напусне клуба — изразъ на основателно недовѣрие отъ тѣхна страна къмъ последния.*

Изключенитѣ ученици, обаче, напуснаха училището (споредъ писмото, което отправиха къмъ своитѣ родители) съ искреното убеждение, че тѣ се борятъ и страдятъ за истината. Тѣ заявяватъ, че тъй като другъ ефикасенъ начинъ за легална борба не сж могли да намѣрятъ, тѣ сж се принудили да пожертвуватъ средствата, заради цѣлта въ името на истината.

Изключенитѣ осмокласници се отстраняватъ отъ училището до 24 май, като водители на демонстрацията; седмокласницитѣ до края на великденската ваканция, а шестокласницитѣ до 7 мартъ съ право на изпитъ върху изминатия материалъ. Методи Ляпчевъ и Василъ Марековъ отъ VII кл. и Емилъ Георгиевъ и Изидоръ Алкалай отъ VI кл. се изключватъ до края на учебната година, като най-голѣми революционери и агитатори между своитѣ съклассници.

Отъ страна на изключенитѣ ученици излезе печатанъ листъ-писмо до тѣхнитѣ родители, въ който тѣ излагатъ основнати причина, която е довела тѣхната постѫпка и тѣхното изключване. Училищното Настоятелство сѫщо напечати писмо до родителитѣ на изключенитѣ ученици, въ което подробно излага развитието на цѣлото събитие и причината за изключването на ученицитѣ.

За успокоение на общественото мнение Училищното Настоятелство е поканило една анкетна комисия, състояща се отъ три лица, които не сж били въ течение на работата, за да установи дали действително е имало злоупотрѣбление отъ страна на училищния домакинъ въ клуба.

— **По** инициативата на Учителския Съветъ, на 28 и 29 януарий желающитѣ ученици направиха екскурзия до с. Долна-Баня. Тамъ Духовнятъ ни оркестъръ, наедно съ македонския хоръ, даде концертъ въ салона на мѣстното градско читалище за въ полза на оркестровата каса. Концерта бѣше отлично посетенъ и на изпращане кмета на селото отъ името на Долно-Банчани показа своето задоволство и благодарность за посещението на ученицитѣ.

— **На** първиятъ и на вториятъ денъ на Коледа, по инициативата на дветѣ М.л. Хр. Д-ва, група отъ останалитѣ ученички и ученици коледуваха по самоковскитѣ домове съ специални рождествени пѣсни. Сумата събрана, която възли зана 5,200 лв., е предназначена за подпомаганс на нуждающитѣ се въ града. По този случай дветѣ дружества показватъ своята благодарность както на г-ца Златева, така и на всички, които съдействуваха и участвуваха въ хора.

— **Къмъ** края на коледната ваканция д-ръ Гаврийски, членъ на писателския съюзъ, държа три сказки въ градското читалище на теми: „Погиване на западно-европейската култура", „Положението на съвременното семейство" и „Огъня на Прометея". Въ тоя брой даваме резюме на първата му сказка.

На всички наши читатели препоржчваме редактираното отъ д-ръ Гаврийски списание „Подвигъ", което споредъ програмата си ще даде презъ идната година общодостѫпни и твърде интересни статии отъ разнитѣ области на културния животъ и модерната мисъль.

— **На** 6 февруарий, въ градския театъръ артиститѣ отъ Народната Опера поставиха „Севилския бръснарь" отъ Росини.

Печатница при Американскитѣ Гимназии — САМОКОВЪ.